

RIISTANHOITO

Teeri valloittaa *Ylä-Lapin*

Pekka Juntti, teksti
Jukka Kangas, kuva

**1990-luvulla teeri oli Inarissa harvinaisuus.
2000-luvulla siitä on tullut tavallinen riistalaji.
Asiantuntijat löytävät ainakin kaksi syytä
lyyrapyrstön yleistymiseen.**

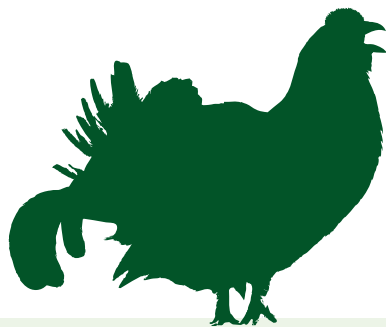
1980

-luvulla kymmenkesäinen **Nilla Aikio** näki kotikunnassaan Inarissa ihmehen: elävän teeren. Tapaus oli niin harvinainen, että se jäi mieleen. Vuonna 2023 kukaan ei ihmettele enää teertä. Teerestä on parin kymmenen vuoden aikana tullut Inarissa yleinen riistalaji. Metsästyksen erikoisiantuntijana Metsähallituksella työskentelevä Nilla Aikiokin kohtasi Inarissa teeriporukoita syksyn jahdeissaan.

Riistalaskentojen parissa työskentelevä Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija **Andreas Lindén** sanoo, että teeri on pohjoisen havumetsävyöhykkeen laji ja ainakin periaatteessa sen levinneisyys on kattanut aina koko alueen. Laskentadata osoittaa kuitenkin, että Aikion ja monen muun paikallisen metsästäjän havainnot ovat totta.

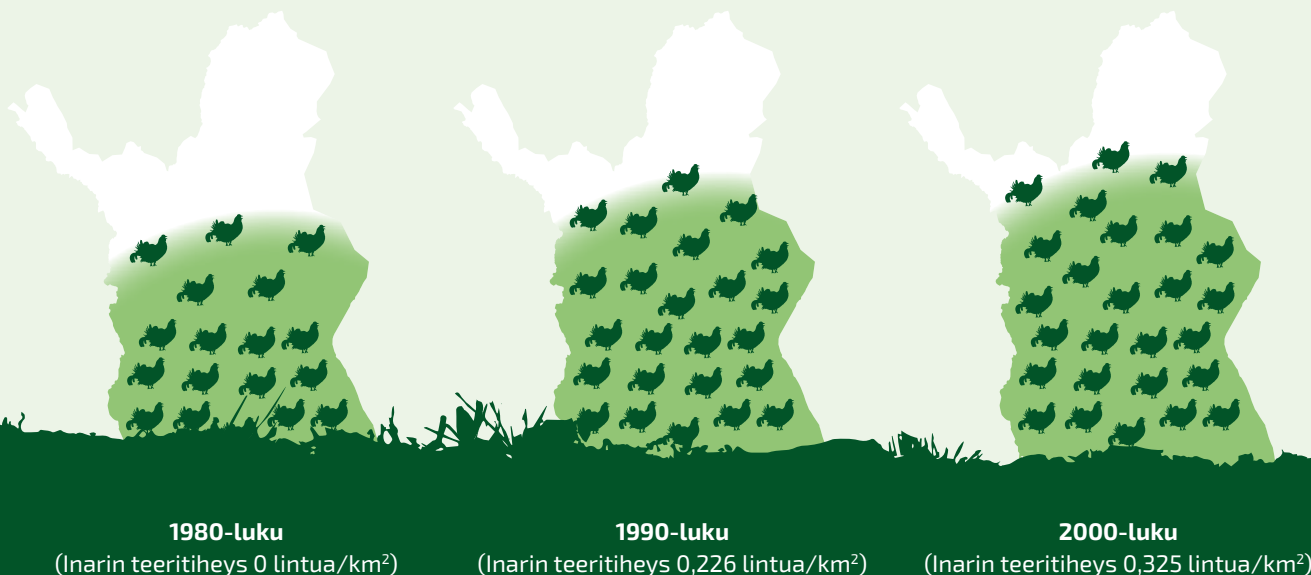
Levinneisyytensä pohjoisreunassa, esimerkiksi juuri Inarissa, teeri oli vielä viime vuosituhannen puolella varsin harvinainen. Silloin laji jäi havaitsematta riistakolmiolaskennoissa kokonaan noin joka toinen vuosi. Vuosituhannen vaihteen jälkeen teeri on Inarin riistakolmioissa lähes jokavuotinen tuttavuus ja arvioitu keskimääräinen tiheys on yli kymmenkertainen verrattuna sitä edeltävään jaksoon.

Hänen mukaansa yleistyminen on ollut jatkuvaa, mutta kenties selkeimmät muutokset tapahtuivat 2000-luvun alussa. Teeren ohella pyy on yleistynyt Ylä-Lapissa.

Neljä kilometriä vuodessa

Parissa vuosikymmenessä teerestä on tullut tavanomainen näky Inarissa

Suurin syy teeren ja pyyn pohjoisen valloitukseen on ilmastonmuutos.

– Kyse ei ole pelkistä sääoloista, vaan siitä, että sekä kasvillisuus että muu eläimistö muuttuu eteläisemmäksi. Koko pohjoisen havumetsävyöhykkeen pohjoisrajalla muutokset ovat silmiinpistävät, Lindén kertoo.

Lindénin mukaan lajin siirtyessä uusille alueille, sen lisääntymispotentiaali vaikuttaa usein suuremmalta kuin mitä voisi arvella, kun tarkastelee samaa lajia levinneisyytensä keskiosissa. Lajinsisäisessä kilpailussa on uusilla alueilla ikään kuin eri pelisäännöt. Lindén ei kuitenkaan osaa sanoa, onko tämä olennaista teeren tapauksessa.

Lindénin mukaan on myös mahdollista, että metsästäjät jättävät aluksi harvinaisen riistalajin rauhaan, jolloin kanta saa rauhassa kasvaa.

Lindén sanoo, että ajatus on silkkaa spekulatiota. Hän korostaa myös, ettei tunne tutkimuksia, jossa tarkasteltaisiin teeren levittäytymistä Ylä-Lappiin, joten kyseessä ovat valistuneet arviot.

Vuonna 2016 Lindén kollegoineen julkaisi tieteellisen artikkelin, jossa todetaan, että teeren esiintymisalueen painopiste siirtyy pohjoista kohti neljä kilometriä vuodessa, kun se muilla maalinnuilla on yksi kilometrin vuodessa.

– Tämä on melko nopea muutos. Jos tekisi vastaavan analyysin pelkästään Lapille, veikkaan, että tulos on vielä selkeämpi, Lindén arvioi.

Ilmastonmuutoksen tahti on napa-alueilla reippaasti nopeampi kuin muualla maailmassa ja suuretkin muutokset luonnossa tapahtuvat nopeasti.

Metsähallituksen kalastuksen erityisasiantuntija **Markku Vierelä** kertoo, että yhtäkkiä venäläisten Jäämereen istutama Tyynenmeren tuliainen kyttyrälohi pärjääkin loistavasti merellä ja valloittaa Tenon ja muut Jäämeren joet. Yhtäkkiä kuha on Rovaniemen korkeudella yksi tavallisimmista saaliskaloista, kun istutetut kannat ovat ruvenneet tosissaan lisääntymään.

Puhutaan niin sanotuista keikahduspisteistä. Vierelä sanoo, että usein lämpötila esimerkiksi vedessä nousee vain asteen osia, mutta se riittää ylittämään jonkun kriittisen rajan ravinto- tai lisääntymisolosuhteissa.

Esimerkkejä on muitakin. Hirvikärpästen pohjoisen invasio jurotti pitkään poronhoitoalueen eteläreunalla, mutta nyt niitä löytyy Vierelän mukaan jo Kemijärventien varresta Rovaniemen pohjoispuolelta.

Punkit työntyvät voimalla pohjoiseen. Samoin rusakko ja metsäkauris.

Erityisasiantuntija Markku Vierelä sanoo, että teeren tavoin nyt leviävät kyttyrälohi, kuha, punkki ja hirvikärpänen.

2010-luku
(Inarin teeritiheys 0,515 lintua/km²)

2020-luku
(Inarin teeritiheys 0,768 lintua/km²)

Lähteet: Välimäki, K., Lindén, A., Lehikoinen, A. Velocity of density shifts in Finnish land bird species depends on their migration ecology and body mass. *Oecologia*, 2016.

Luonnonvarakeskus
(luonnonvaratieto.luke.fi)

Metsästyksen erityisasiantuntija Nilla Aikio näkee, että teeren nousua Ylä-Lappiin avittaa toinenkin ihmisen aiheuttama syy: metsätalous.

Metsät ovat varsinkin Inarin kunnan eteläosissa nuorehkoa valtion omistamaa talousmetsää. Niiden käsittely on viime vuosikymmenten aikana muuttunut.

– Aiemmin koivu oli roskapuu, joka siivottiin pois metsistä. Nyt tavoitteena on sekapuusto, ja lehtipuustoa jätetään aina.

Koivun urvut ovat teeren talviravintoa. Verrattuna vanhoihin suojelumetsiin, nuorissa talousmetsissä koivu kasvaa runsaana ja ärhäkkäästi.

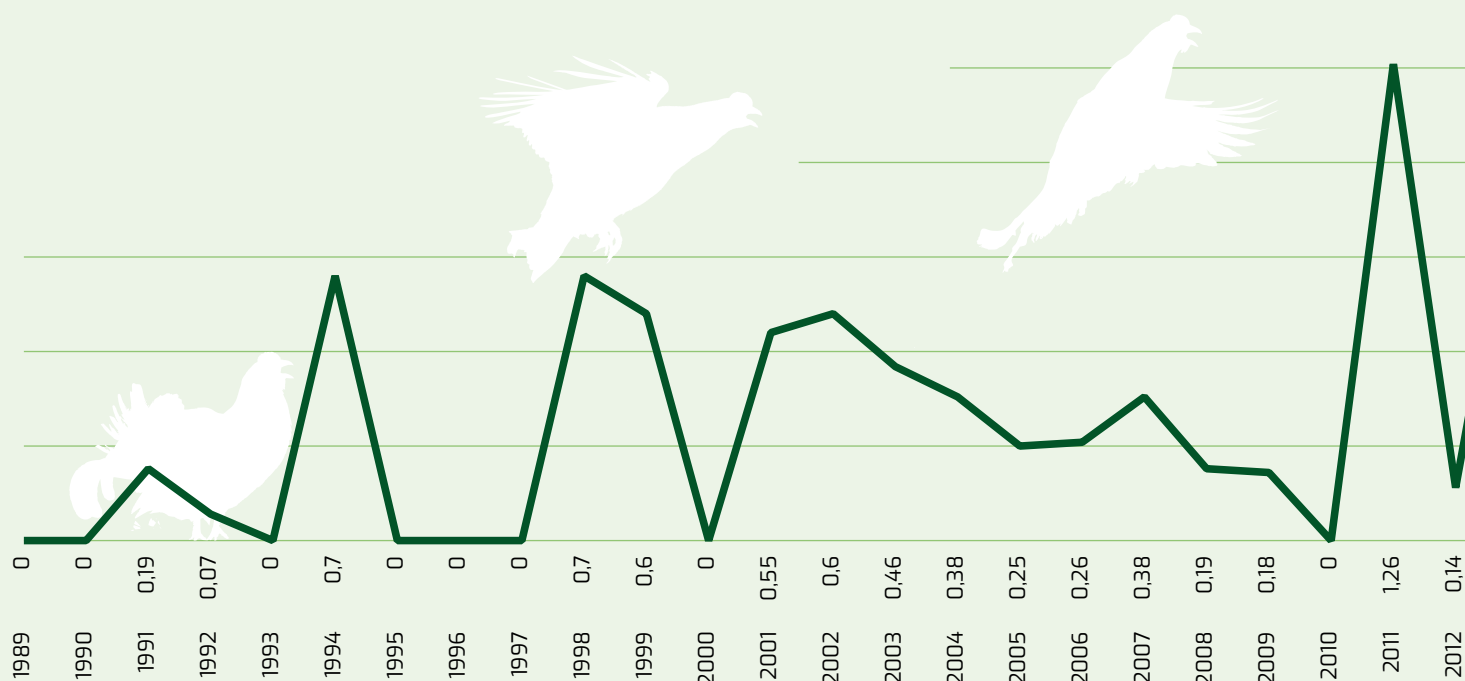
Metsät ovat myös aiempaa mosaiikkimaisempia, tiheikköjä on taimikoiden vuoksi enemmän. Riistatiheikköjä jätetään myös tahallaan.

– Talousmetsissä on tapahtunut muutos, joka suosii teertä, Aikio arvelee.

Metsien kova talouskäyttö on pääsyyllinen metsäkanalintujen ahdinkoon, mutta sittemmin teeri on sopeutunut hyvin. Se viihtyy vaihtelevissa talousmetsissä, eikä kärsi samalla tavalla avohakkuiden tuomasta pirstaloitumisesta. Se on myös hyvin joustava soidinpaikkojen suhteen. Se voi pitää avohakkuulla soidinta ja kun se taimettuu umpeen, se vaihtaa paikkaa. Jopa alle sadan metrin aukko voi riittää onnistuneeseen

Nilla Aikio on nähnyt muutoksen omin silmin. Lapsena teeri Inarissa oli ihme, nyt arkipäivää.

Inarissa teerikanta kasvaa jatkuvasti

soitimeen. Inarissa teeret tapaa soitimelta usein järven jäältä. Soitimia löytyy esimerkiksi Akujärveltä ja isolta Inarilta.

Luken erikoistutkija Lindén pitää Aikion metsätaloushypoteesia uskottavana. Metsätalouden muutos voi olla osasy teeren runsastumiseen ilmastonmuutoksen rinnalla. Nämä kaksi muutosta voivat vaikuttaa yhtä aikaa, joko erikseen tai yhteisvaikutuksena.

Lindén kuitenkin muistuttaa, että koko Tunturi-Lappi on jo pitkään ollut yhtä tunturi- tai vaivaiskoivikkoa, eivätkä teeret siellä juuri ole viihtyneet. Yksin koivulla ei siis voi selittää ilmiötä.

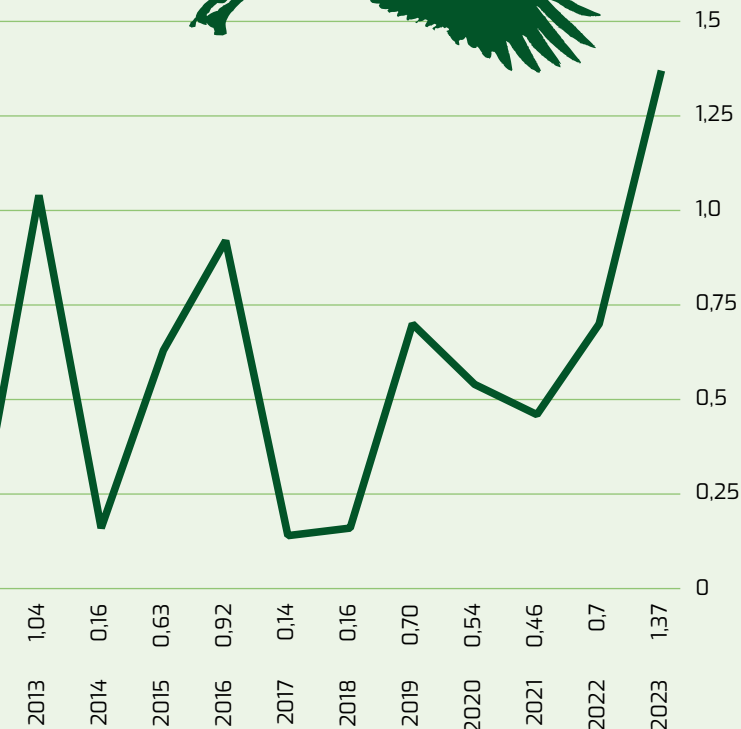
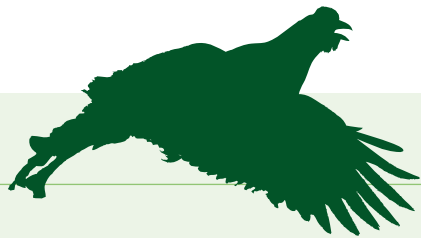
Mutta kun koko elinympäristö muuttuu eteläisemmäksi ja lajille suotuisammaksi, niin kyllä monipuolisempi mosaiikkimainen metsä, jossa on enemmän koivua, on parempi teerelle kuin pelkkä männikkö.

Kaiken kaikkiaan Nilla Aikio katsoo surullisena, miten ilmastonmuutos muokkaa kotimaisemia. Karvaselän laki Inarissa on ollut hieno riekkoikoivikko.

—Nyt havahtuin siihen, että koivikon tilalla on kuusitaimikko.

Uusimpien ennusteiden mukaan kahden asteen lämpeneminen esiteolliseen aikaan verrattuna saa puurajan nousemaan niin, että lähes kaikki avoimet tunturilaet katoavat Suomesta Pallaksen ja Käsivarren tuntureita lukuun ottamatta, katoavat. Kahden asteen lämpeneminen on realismia. Pohjois-Euroopan talvet voivat lämmentä vuoteen 2060 tultaessa 2–7 astetta.

—Muutos on tapahtunut kahdessakymmenessä vuodessa. Tämä on niin nopeaa, ettei aina haluta edes miettiä sitä, Aikio sanoo.

FAKTA

Teeri voi levitä neljän kilometrin vuosivauhdilla pohjoiseen, toteaa erikoistutkija Andreas Lindén.

- Inarissa teeri on monen mielestä jo tavallinen riistalaji.
- Enontekiön eteläosissa teeri yleistyi riistakolmioiden mukaan 2002.
- Utsjoella teeritiheys näyttää edelleen puhdasta nollaa riistakolmioaineistossa. NbS Mätäsoja Stream And Watershed Restoration -projekti (2022–2024), LIFE Revives eli Raakku LIFE, TRIWA LIFE (2023–2030).

Lisää aiheesta:

Velocity of density shifts in Finnish land bird species depends on their migration ecology and body mass. Välimäki, K., Lindén, A., Lehikoinen, A. Oecologia, 2016. (<https://research.abo.fi/en/publications/velocity-of-density-shifts-in-finnish-land-bird-species-depends-o>)

Menetetty maisema, Jaakko Muilu, Helsingin Sanomat, 2023. (<https://www.hs.fi/suomi/art-2000009824384.html>)

Ilmastonmuutoskysymyksiä, Ilmatieteen laitos. (<https://www.ilmatieteenlaitos.fi/ilmastonmuutoskysymyksiä>)